

О. П. Григоренко

МИХАЙЛО ВОЙНАРЕНКО – ВИДАТНА ПОСТАТЬ ПОДІЛЬСЬКОГО КРАЮ

У статті висвітлено становлення та багатогранну діяльність відомого сучасного економіста, професора, організатора вищої економічної освіти, фундатора й керівника наукової школи з проблем реформування економіки України, в якій підготовлено понад десять кандидатів наук, автора понад 400 наукових і навчально-методичних праць й поетичних збірок, корінного подільянина, доктора історичних наук, професора Михайла Петровича Войнаренка.

Ключові слова: Войнаренко Михайло Петрович, економіст, учений, професор, науковий керівник, постать.

Влітку 2010 року Михайлу Петровичу Войнаренку виповнилося 60 літ! Його ім'я давно вже увійшло в історію Хмельниччини, України, а також стало відоме далеко за їх межами. У 5-му томі Енциклопедії сучасної України, що вийшов друком у 2006 році, є прізвище нашого земляка, описані його досягнення в галузі освіти і науки, але на жаль упушені його здобутки як людини творчої, поета-пісняра, який прославив наше чарівне Поділля далеко за його межами [1].

Не так часто зустрічаються люди, у яких є вагомі здобутки не лише в основній професійній діяльності, але й в інших сферах, інколи досить далеких від професійних обов'язків.

За своєю основною професійною діяльністю і, мабуть, покликанням серця Михайло Петрович – педагог, тобто викладач, професор, вихователь студентської молоді, організатор навчального процесу в університеті, автор 10 підручників і навчальних посібників. Є в нього також вагомі здобутки в науці, а саме: доктор економічних наук, академік чотирьох галузевих академій в Україні і за кордоном, голова спеціалізованої вченої ради з захисту кандидатських дисертацій, член ради з захисту докторських дисертацій, відповідальний редактор і член редколегій ряду наукових журналів, автор більше 400 наукових праць, в тому числі 18 монографій.

І, зрештою, він ще і творча особистість, відомий в Україні поет-пісняр, вірші якого покладені на музику і виконуються відомими зірками української естради. Про окремі грані таланту Михайла Войнаренка і буде йти мова у даній статті.

Народився Михайло Войнаренко 22 липня 1950 року в с. Струга, Новоушицького району Хмельницької області у селянській сім'ї. Батько, Петро Антонович працював комбайнером у колгоспі, а мати, Ганна Яківна – ланковою тютюнової бригади [2].

Після закінчення у 1967 році Струзької середньої школи працював робітником іонічного цеху Кам'янець-Подільського цукрового заводу, навчався у Кам'янець-Подільському індустріальному технікумі, служив у армії на Чернігівщині в одній із частин військово-повітряних сил колишнього Радянського Союзу.

У 1971 році поступив і в 1976 році закінчив з відзнакою Хмельницький технологічний інститут побутового обслуговування

за спеціальністю «Економіка і організація побутового обслуговування», отримавши кваліфікацію інженера-економіста. Студентське життя видалося непротим і насиченим. І що характерно, починаючи з студентських років його життя стає багатовекторним, тобто він починає поєднувати навчання з роботою на виробництві, громадські обов'язки з педагогічною діяльністю, науковій пошуку з поетичною творчістю, роботу керівника підрозділу інституту з роботою координатора міжнародних проектів тощо.

Повернувшись з армії, М.П. Войнаренко одночасно поступив на вечірнє відділення інституту і пішов працювати на Хмельницький міський комбінат побутового обслуговування робітником складу. Але працівником складу працював не довго тому, що був обраний комсомольським лідером молоді комбінату і перейшов на творчу роботу, тобто фактично став виконувати обов'язки художника-оформлювача вітрин, стендів, стінгазет для численних на той час підприємств, пунктів обслуговування та інших структурних підрозділів комбінату. Знадобилися здібності художника і організатора молоді, які проявилися ще під час служби в армії.

Але бажання отримати глибші знання стало основною причиною того, що Михайло Войнаренко через два роки переводиться з вечірньої (на якій, до речі, вчився на відмінно) на денну форму навчання. І тут теж проявляється його талант організатора, але вже студентської молоді. У перші місяці навчання на стаціонарі його обирають головою студентської ради гуртожитку, а через рік секретарем комсомольської організації інженерно-економічного факультету. Михайло Войнаренко ще в студентські роки відрізнявся наполегливістю у навчанні, ініціативністю у науковій та громадській роботі. Він був дипломантом республіканських конкурсів студентських науково-дослідних робіт, командиром студентських будівельних загонів на будовах корпусів рідного інституту, а також у Казахстані та Тюмені. У 1975 році, коли ще навчався на п'ятому курсі, його обирають секретарем комітету комсомолу інституту з правами райкому, членом бюро міському комсомолу, членом обкому комсомолу. В 1975 році за значні успіхи в навчанні, участь у науковій роботі і громадську активність на честь 40-річчя Перемоги у Великій вітчизняній війні його сфотографували у складі Хмельницької делегації біля Прапора Перемоги у м. Москві [3]. А студентський будівельний загін «Поділля-76», командиром якого був Михайло Войнаренко, став переможцем всеукраїнського змагання будівельних загонів, які працювали в Казахстані, і був нагороджений Почесною Грамотою Міністра сільського будівництва СРСР і Центрального Комітету профспілки робітників будівництва і промисловості будівельних матеріалів СРСР. Про його сумлінну працю на комсомольській роботі свідчать десятки Почесних Грамот різного ґатунку, від ЦК ВЛКСМ і ЦК АКСМУ до обласних і міських організацій [4].

Починаючи з січня 1977 року, віддав перевагу педагогічній роботі, працюючи викладачем-погодинником на кафедрі економіки і організації побутового обслуговування рідного інституту. А у

1980 році повністю перейшов на викладацьку роботу. Його здібності були помічені тодішнім ректором інституту професором Р.І. Сіліним, проректором з наукової роботи А.П. Головнією, котрі й рекомендували його для вступу до аспірантури. В характеристиці підписаній тоді ректором є такі слова: «Після закінчення вузу проявив себе як висококваліфікований спеціаліст, схильний до творчого наукового пошуку, відмінний педагог і добрий організатор». Керівники навчального закладу тоді не помилилися, адже за 15 років він як педагог пройшов шлях від асистента до професора [5, с.5-6]. Ним написані і видані самостійно та в співавторстві 10 підручників і навчальних посібників, а саме: з А.М. Асаул, А.П. Радецькою і Н.В. Нікітченко «Управління витратами: навч. посіб. – Хмельницький: ХНУ, 2010. – 304 с.»; із Н.А. Пономарьовою і О.В. Замазій – «Міжнародні стандарти фінансової звітності та аудиту: навч. посіб. – К.: Центр навчальної літератури, 2010.– 488 с.»; з А.М. Асаул і Н.А. Пономаревою «Ринок цінних паперів: системний аналіз підприємницької діяльності: навч. посіб. – Хмельницький: ІНТРАДА, 2009. – 487 с.»; разом із М.Є. Скібою, Л.Е. Байдич, Л.М. Дунець «Соціально незахищена категорія студентів: проблеми формування особистості: навч.-метод. посіб. – Хмельницький: ХНУ, 2009. – 115 с.»; у співавторстві з Г.В. Пухальською – «Податковий облік і аудит: підручник. – К.: ВЦ «Академія», 2009. – 376 с.» і «Обери здоров'я – обери життя: посіб. на допомогу лекторам, кураторам, вихователям / М.П. Войнаренко, М.Є. Скіба, Л.Е. Байдич, Л.М. Дунець. – К.: Тов-во «Знання» України, 2007. – 108 с.»; спільно з Г.В. Пухальською – «Податковий облік і аудит: навч. посіб. – Хмельницький: ХНУ, 2006. – 350 с.»; А.Н. Асаул, П.Ю. Єрофеевим «Организация предпринимательской деятельности: учебник. – СПб.: Гуманистика, 2004.– 448 с.», а головне самостійні посібники «Управління матеріально-технічним забезпеченням. Частина 1. Навч. посіб. – Хмельницький: ІВП ТУП, 2003. – 111 с.»; із А.Н. Асаул. «Организация предпринимательской деятельности / Предисл. проф. Р.И. Силина. Учебное пособие. – СПб. – Хмельницький: Изд-во «Универ» ТУП, 2001. – 392 с.» [6, с.14-16].

Окрема сторінка життєвої біографії, наукової і громадської діяльності М.П. Войнаренка – то участь у міжнародних освітнянських проєктах. Ніхто на Хмельниччині, а можливо й в Україні не вигравав для рідного університету стільки грантів міжнародних організацій (безповоротної фінансової допомоги) на реалізацію економічних і освітнянських програм для прогресивного, конкурентоздатного і соціального розвитку регіону.

У 1995 році тодішній ректор Р.І. Сілін запропонував йому стати координатором з реалізації одного із проєктів Програми ТАСІС «Перепідготовка та працевлаштування колишніх офіцерів в Україні» на Хмельниччині. Але для цього потрібно було вибороти це право серед більш як 40 вищих навчальних закладів України, які брали участь у конкурсі на гранти за оголошеною програмою. Під безпосереднім керівництвом М.П. Войнаренка і підтримці декана інженерно-економічного факультету М.І. Бондаренка

були підготовлені матеріали для отримання на конкурсній основі гранту Європейського Союзу. Університет виграв два етапи цього конкурсу, отримавши обладнання і валютні кошти на суму більше 100 тис. доларів США. Вперше в області при університеті було створено Хмельницький регіональний центр перепідготовки та працевлаштування, який очолив М.П. Войнаренко, навчально-тренувальну фірму, бізнес-інкубатор, 8 викладачів університету пройшли місячне стажування за кордоном (Німеччина, Італія, Франція, Польща). За цією програмою пройшли перепідготовку більше 2000 і отримали допомогу з працевлаштування близько 600 офіцерів запасу та членів їх сімей. За підсумками діяльності у 1996-1998 роках Хмельницький регіональний центр перепідготовки та працевлаштування експертами програми TACIS був визнаний одним з кращих в Україні [7].

Після завершення програми TACIS в кінці 2002 року вже довідчена група працівників центру при підтримці нового ректора університету М.Є. Скиби виграла на конкурсній основі новий аналогічний грант у Міністерства оборони Великобританії, а в січні 2003 року створила перший в Україні Хмельницький українсько-британський центр перепідготовки і працевлаштування колишніх військових офіцерів, директором якого знову був призначений М.П. Войнаренко. У рамках нового гранту ще 4 викладачі пройшли місячне стажування у Великобританії. За неповних два роки університет на реалізацію даної програми отримав від британської сторони безповоротної фінансової допомоги на суму більше 1,26 млн. грн. [8]. За цей час було перепідготовлено за цивільними економічними і комп'ютерними спеціальностями 318 колишніх військових офіцерів, причому 77% з них були працевлаштовані. Після завершення фінансування україно-британської програми у квітні 2005 року за підтримки координатора від Міністерства оборони Великобританії Дональда Сміта, начальника департаменту Міністерства оборони України Олександра Саська і проректора університету Михайла Войнаренка Хмельницький центр перепідготовки та працевлаштування виграв ще один грант (тепер у ОБСЄ) на продовження реалізації програми перепідготовки та працевлаштування колишніх військових офіцерів до кінці 2005 року в обсязі 185 тис. грн. Дуже важливо, що працівники центру під керівництвом М.П. Войнаренка постійно вели пошук нових грантів і підготували пропозиції для продовження проекту під патронатом і фінансуванням Північно-Атлантичного Альянсу. 15 жовтня 2005 року відбулась презентація їхнього проекту в штаб-квартирі НАТО у Брюсселі і здобула підтримку щодо першого траншу фінансової допомоги на 2006 рік [9]. Цей проект продовжується і сьогодні, а Хмельницький національний університет отримав на його реалізацію протягом останніх п'яти років майже 7 млн. грн. [10].

Паралельно з педагогічною роботою Михайло Войнаренко активно займається науковими дослідженнями, які розпочав ще в студентські роки. У грудні 1980 року успішно здає вступні екзамени до аспірантури Інституту економіки Академії наук України. Ставши

аспірантом повністю поринає у наукову роботу і через неповні три роки у грудні 1983 року достроково захищає кандидатську дисертацію на тему: «Удосконалення організаційної структури господарських підрозділів служби побуту (на прикладі промислових видів побутових послуг Української РСР)» за спеціальністю 08.06.05 – «Економіка, організація і управління підприємствами в галузях народного господарства». Результати його наукових досліджень були впроваджені не тільки на рівні окремих підприємств сфери побуту, а й у системі Міністерства побутового обслуговування населення Української РСР, загалом, про що свідчать відповідні акти.

Повернувшись у Хмельницький технологічний інститут побутового обслуговування працює старшим викладачем, доцентом кафедри економіки і організації побутового обслуговування, заступником декана інженерно-економічного факультету. В 1984 році йому було присвоєно вчене звання доцента. У 1989 році Михайла Петровича Войнаренка обирають на найпрестижнішу у будь-якому навчальному закладі посаду з точки зору наукової і педагогічної ваги – завідувачем кафедри. Він очолює кафедру бухгалтерського обліку, статистики і фінансів Хмельницького технологічного інституту.

У грудні 1990 року Михайло Петрович Войнаренко поступив до докторантури при Інституті економіки Національної академії наук України і в 1995 році успішно захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук на тему: «Організаційно-економічні основи розвитку сфери обслуговування населення в Україні» за спеціальністю 08.02.01 – «Теорії та моделі економічного зростання». Під час навчання в докторантурі взяв участь у підготовці двох законів України «Про підприємства в Україні» і «Про державну податкову службу в Україні», які були прийняті Верховною Радою України. В 1996 році йому присвоєно вчене звання професора, а в 1997 році обраний дійсним членом (академіком) Міжнародної академії інформатизації (м. Москва) [11].

Роки навчання в аспірантурі і докторантурі подарували йому можливість спілкування та співпраці з видатними вченими академічної науки в галузі економіки, а саме з його науковим керівником, заслуженим діячем науки і техніки України, професором В.Є. Козаком, академіками НАН України В.М. Гейцем, М.Г. Чумаченком, А.А. Чухном, О.М. Алхимовим, М.І. Долішним, О.М. Онищенком, членами-кореспондентами НАН України А.К. Бесчасним, М.С. Герасимчуком, В.І. Голіковим та іншими.

Після захисту докторської дисертації М.П. Войнаренко знову повернувся в Хмельницький працювати у рідному інституті, який виріс на його очах до знаного в Україні і світі тепер уже НАЦІОНАЛЬНОГО університету. Михайло Петрович пишається, що і його частка праці сприяла зростанню здобутків і іміджу найбільшого на Поділлі навчального закладу. У 1995 році знову почав працювати завідувачем кафедри обліку та аудиту, професором, з 1999 року проректором з економічних питань, з 2001 року проректором з навчальної роботи Технологічного університету Поділля, а

2004 року – проректором з науково-педагогічної роботи, першим проректором Хмельницького національного університету [12].

Професором М.П. Войнарком в університеті створена наукова школа з проблем реформування економіки України через пошук нової парадигми економічного розвитку України і Подільського регіону; удосконалення систем управління господарськими об'єктами у промисловості та сфері послуг через побудову оптимальних організаційних структур суб'єктів господарювання; розробку концепцій залучення інвестицій та впровадження інновацій у регіональну економіку на засадах кластерних технологій об'єднання підприємницьких структур; удосконалення фінансових показників діяльності підприємств (установ) та системи оподаткування; розробку та удосконалення систем оплати праці; трансформацію національної системи обліку до міжнародних стандартів [13, с. 11].

Коло його наукових інтересів в основному формувалося ще за часів навчання в аспірантурі та докторантурі в Інституті економіки НАН України і розширювалося у процесі виконання науководослідних тем держбюджетного та госпдоговірного спрямування, що виконувались у тісній співпраці з академічною наукою.

Аналізуючи його публікації тих часів, коли Україна виборювала свою незалежність, відчуваєш наскільки актуальними були його дослідження щодо пошуку нової парадигми економічного розвитку України. Вони дозволили М.П. Войнарку ще на початку 90-х років визначити основні порівняльні аспекти розвитку нашої держави у різні періоди трансформації суспільства. Адже парадигма – то є певна концепція, логічно побудована і пов'язана система поглядів, яка ґрунтується на чітко визначених вихідних поняттях, принципах, законах тощо. А тому пошук нової парадигми економічного розвитку української держави, на його думку, мав принципово визначити головний методологічний аспект майбутнього розвитку суспільства – вирішити проблему співвідношення інтересів людини і держави. Не так легко було перейти від парадигмальних засад, що передбачали безперечну первинність інтересів держави до засад розвитку, за яких пріоритетними і визначальними стають інтереси людини, а інтереси держави – похідними від них. І, як показує практика, ця проблема до кінця не вирішена ще й сьогодні. Крім того, він досліджує і інші парадигмальні аспекти розвитку українського суспільства на етапі так званої перебудови, а саме:

- збалансованість пріоритетів при виробництві засобів виробництва, товарів народного споживання та сфери послуг на користь останніх;

- зміну пріоритетів економічної складової суспільного розвитку: від зацентралізованих державних господарських об'єктів до диверсифікованих з різними формами власності; від адміністративних систем управління до управлінських структур, заснованих на економічних методах господарювання; від планової народногосподарської ефективності до орієнтації господарських об'єктів на прибутковість, продуктивність, ресурсозбереження, а в кінцевому рахунку саморозвиток і самовідтворення;

▪ зміну пріоритетів щодо ролі фізичної і розумової праці. Адже усвідомлення переваг і важливості розумової праці є основною умовою майбутнього формування інтелектуального потенціалу української нації і запорукою успішного розвитку вітчизняної економіки;

▪ перехід до світових підходів та методів оцінки вартості робочої сили. Через низьку вартість робочої сили відбувається і сьогодні штучне стримування продуктивності праці, яке в свою чергу не сприяє ані науково-технічному прогресу, ані ефективному розвитку економіки [14].

Результатами його досліджень стають не тільки захищена докторська дисертація, а також виконані держбюджетні теми, опубліковані монографії і розділи у багатьох колективних монографіях, які вийшли у центральних наукових видавництвах «Наукова думка», «Логос», «Академкнига», наукові статті в фахових виданнях, у тому числі за кордоном. За порівняно короткий термін під його керівництвом підготовлені і захищені дві докторські і п'ятнадцять кандидатських дисертацій. Він і сьогодні має значну кількість докторантів, аспірантів і здобувачів наукового ступеня кандидата наук.

Під його керівництвом і за безпосередньою участю у 1996 році започатковано проведення періодичної Міжнародної науково-практичної конференції «Проблеми обліку та аудиту за умов нестабільної економіки». В першій конференції поряд із вітчизняними вченими брали участь 5 докторів наук з США та Австралії [15]. За результатами другої конференції викладачами кафедри підготовлена колективна монографія «Системи обліку в Україні: трансформація до міжнародної практики» під його редакцією і авторськими розділами обсягом близько 40 друкованих аркушів (718 стор.), яка вийшла друком у видавництві «Наукова думка» на початку 2002 року [16].

М.П. Войнаренко є членом Ради Західного наукового центру НАН України і МОН України, членом експертної ради з економіки Державної акредитаційної комісії МОН України, Наукової ради Міністерства освіти і науки України у галузі економіки для проведення наукової експертизи з питань техніко-економічної обґрунтованості фундаментальних і прикладних науково-дослідних робіт, які фінансуються з державного бюджету з метою оцінки їх економічної доцільності. У 1997 році він брав участь у 15-му Конгресі Світу з наукових обчислень, моделювання і прикладної математики в Берліні [17].

За останні десять років, у цей складний для фінансування науки час, під його керівництвом виконано 12 госпдоговірних і 5 держбюджетних науково-дослідних тем на загальну суму більше 300 тис. грн., нині виконується ще одна держбюджетна тема і 3 госпдоговірних на загальну суму 120 тис. грн.

М.П. Войнаренко є головою спеціалізованої вченої ради з захисту кандидатських дисертацій К 70.052.01 Хмельницького національного університету, членом спецради з захисту докторських

дисертацій Київського національного університету харчових технологій, головою редколегії секції «Економічні науки» Вісника Хмельницького національного університету, членом редколегій українського журналу «Економіст» (м. Київ), російського журналу «Економическое возрождение России» (м. Санкт-Петербург), членом Міжнародної асоціації українських економістів (МАУЕ), головою Хмельницького обласного товариства «Знання». Загалом має більше 400 опублікованих праць, в тому числі – 18 монографій. Основні з них наступні: Войнаренко М.П., Осауленко О.Г., Скоробагата Л.В., Шевчук В.О. Економічний потенціал підприємства: обліково-статистичний та інформаційно-технологічний контексти / За наук. ред. чл.-кор. НАН України, проф. О.Г. Осауленка. Монографія. – Київ: ДП «Інформ.-аналіт. агентство», 2010. – 223 с.; Войнаренко М.П., Радецька Л.П., Юр'єва-Юрій А.В. Стимулювання праці в туристичній сфері. Монографія. – Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2010. – 196 с.; Войнаренко М.П., Череп А.В., Олейнікова А.Г., Череп О.В. Інноваційний розвиток промислових підприємств: аналіз та оцінки. Монографія. – Хмельницький: ХНУ, 2010. – 444 с.; Кластероутворюючий потенціал Хмельниччини: технології та інструменти / М.П. Войнаренко, Л.А. Рибчинська // Регіони знань в Східній Європі. Монографія / [наук. ред. І.В. Бакушевич]. – Тернопіль: ТІСІТ, 2010. – 256 с. (С.68-78); Бізнес-клімат на Поділлі – 2009: соціологічне дослідження / М.П. Войнаренко, Т.П. Плішка, Л.А. Рибчинська, М.В. Хоменко : пер. на англ. мову С.М. Кустовського, К.О. Захарчук. – Хмельницький : ХНУ, 2010. – 158 с.; Войнаренко М.П., Рзаєва Т.Г. Ділова активність підприємств: проблеми аналізу і оцінки. Монографія. – Хмельницький: ХНУ, 2008. – 284с.; Економічна безпека підприємства в конкурентному середовищі / За наук. ред. проф. М.П. Войнаренка. Монографія. – Хмельницький: ХНУ, 2008. – 312 с.; Бізнес-клімат на Поділлі – 2007: соціологічне дослідження / Войнаренко М.П., Рибчинська Л.А., Хоменко М.В. Пер. на англ. мову Савюк І.М. – Хмельницький: ПП «Мельник А.А.», 2008. – 138 с.; Асаул А.Н., Войнаренко М.П., Пономарева Н.А., Фалтинский Р.А. Корпоративные ценные бумаги как инструмент инвестиционной привлекательности компаний. Монографія. – СПб.: АНО «ИПЭВ», 2008. – 288 с.; Войнаренко М.П. Кластери в економіці: аналіз теорії і практики. Монографія. – Хмельницький: ХНУ, 2008. – 208 с.; Войнаренко М.П., Мошинський С.З., Пономарева Н.А. Корпоративні цінні папери: обліково-фінансовий аспект. Монографія. – Житомир: Вид-во ЖТУ, 2006. – 260 с.; Бізнес-клімат на Поділлі: соціологічні дослідження-2005 / Войнаренко М.П., Рибчинська Л.А., Третяк В.В. Пер. на англ. мову Меган Петрік. – Хмельницький: ПП «Ковальський В.В.», 2006. – 102 с.; Войнаренко М.П., Білорусець А.М., Ченаш В.С. Проблеми розвитку фінансових установ за умов ринку. Монографія. – Хмельницький: ХНУ, 2005. – 134 с.; Соціологічне дослідження бізнес-клімату на Поділлі у 2003 році / Войнаренко М.П., Безвужко Є.В., Рибчинська Л.В. – Хмельницький: Поділля, 2004. – 88 с.; Системи обліку в

Україні: трансформація до міжнародної практики / За ред. проф. М.П. Войнарєнка. – К.: Наук. думка, 2002. – 718 с.(автор. обсяг 5.7 д.а.); Войнарєнка М.П., Радецька Л.П., Філінюк В.Р. Проблеми реформування економіки України. – К.: Логос, 1999. – 260 с. (автор. обсяг 7.0 д.а.); Войнарєнка М.П., Холоденко А.М. Проблеми автоматизації функціонально-стоимостного аналізу / Отв. ред. В.М. Геец. – К.: Наук. думка, 1994. – 234 с. (автор. обсяг 6.2 д.а.); Непроизводственная сфера в условиях перехода к рыночной экономике / Отв. ред. В.Н. Новиков. – К.: Наук. думка, 1993. – 198 с. (автор. обсяг 1.0 д.а.); Стратегия изменения структуры экономики Украины / Отв. ред. В.М. Геец. – К.: Наук. думка, 1993. – 278 с. (автор. обсяг 1.1 д.а.) [18, с.14-16].

Ще один важливий напрям наукових пошуків М.П. Войнарєнка, що переплітаються з міжнародними програмами пов'язаний з тим, що зміни в економічному житті, які відбуваються в усьому світі, спричиняють появу якісно нових умов господарювання з принципово новими характером економічних зв'язків і виробничих відносин. Перехід до ринкових відносин в Україні потребує радикального переосмислення змісту і методів взаємодії між владою, бізнесом та інституціями (науковими установами, навчальними закладами, громадськими організаціями тощо).

М.П. Войнарєнка вперше в Україні взявся за розробку теоретичних засад та практичних варіантів впровадження нової концепції об'єднання підприємницьких структур з метою підвищення їх конкурентоздатності та відродження економіки на рівні регіону, яка у світі дістала назву *концепції кластерів*. «Кластер, як пише М. Войнарєнка у журналі «Економіст» – це добровільне неформальне об'єднання підприємницьких структур в окремій галузі за ознакою географічної близькості і співпраці з владою та інституціями задля підвищення конкурентоздатності своєї продукції та економічного зростання регіону» [19]. Досліджуючи цю проблему він показує, що відмінність кластерів від інших типів об'єднань підприємств (колишніх виробничих об'єднань, різних спілок, фондів тощо) полягає в налагодженні між підприємцями та представниками інших організацій партнерських та ділових взаємин щодо реалізації спільних проектів членами кластеру. Розвиток кластерів можливий лише на засадах: а) інновацій; б) використання загального трудового потенціалу високопрофесійних фахівців; в) прискореного взаємного обміну інформацією, знаннями, ноу-хау; г) найбільш оптимального використання внутрішніх і зовнішніх інвестицій; д) реалізації на своїй території економічної і соціальної політики заради створення на її основі максимально сприятливого клімату для підприємництва і піднесення добробуту всього співтовариства (громади); е) зміщення акцентів від централізовано-національної до регіональної, локальної (муніципальної) економіки.

Слід зазначити, що ідея кластерів, з якою у 1997 році приїхав у м. Хмельницький волонтер Корпусу Миру США, тоді ще не досить відомий в Україні американський економіст Вольфганг Прайс, одних підприємців, науковців, управлінців) зацікавила, інших залишила

байдужими, а деякого з бізнесменів навіть дратувала. Тобто процес вивчення, розуміння і впровадження світового досвіду співпраці підприємницьких, владних і наукових структур, громадських організацій заради відродження економіки, підвищення конкурентосададності продукції на рівні конкретного регіону був бажаним, але не зовсім зрозумілим. І тому такі ентузіасти Хмельниччини та Києва як Р. Сілін, М. Войнаренко, М. Малий, С. Соколенко, І. Банрова, О. Мазурчак, М. Савюк, Е. Смертенюк, А. Романюк, В. Шулевська, Н. Гнатюк та інші створили Асоціацію «Поділля Перший», головним завданням якої стало впровадження кластерної моделі в окремих гаузах промисловості Подільського регіону [20].

Соціологічні опитування показують, що громадськість уже налаштована на необхідність змін і вважає створення гаузових об'єднань (кластерів) перспективним напрямом розвитку регіонів і покращення економічного клімату в державі. Передумови впровадження кластерної моделі в Україні вже є. Ефективна діяльність кластерів Подільського регіону свідчить про придатність кластерної моделі для впровадження в Україні. Сьогодні на Хмельниччині функціонують кластери у швейній, будівельній, туристичній гаузах. Всі вони були створені за сприяння Асоціації «Поділля Перший» і міжнародних програм економічного відродження Подільського регіону з відповідною фінансовою підтримкою Агенції з міжнародного розвитку США. Центрами об'єднання підприємницьких структур у кластери стали три різні за величиною і географічним розташуванням територіальні одиниці – м. Хмельницький (обласний центр), м. Кам'янець-Подільський (центр району), смт. Гриців, Шепетівського району (сільський центр) [21]. М.П. Войнаренко є віце-президентом Асоціації «Поділля-Перший» і як науковець сприяє впровадженню кластерних моделей об'єднання підприємств не тільки на Поділлі, а також і в інших регіонах України. Як показує досвід, ефективна і взаємовигідна співпраця на таких засадах трьох секторів – бізнесу, влади та інституцій – сприятиме економічному відродженню окремих регіонів і країни в цілому. Але в кожному регіоні питання вибору форми взаємодії бізнесу, влади та інституцій вирішується по-різному. Це залежить від історичного минулого даного регіону, традицій, культури, а тому в рамках одного регіону виникають ситуації, коли регіони, що одночасно розпочали процес трансформації, створюють у себе зовсім різні структури [22].

Результати його досліджень прямо і опосередковано проявилися у тому, що вперше в Україні появилися публікації у новій для України і всіх пострадянських республік гаузі знань – кластери в економіці. У науковій монографії «Проблеми реформування економіки України» (1999) та навчальному посібнику «Організація підприємницької діяльності» (2001) вперше був викладений матеріал про кластерні моделі об'єднання підприємств; два номери журналу «Економіст» (2000, № 1 та 2008, № 10) повністю були присвячені даній проблемі. М.П. Войнаренко був обраний віце-президентом з питань науки Асоціації «Поділля Перший», яка і нині впроваджує кластерні моделі, а підготовлені матеріали дозволили виграти грант

на впровадження кластерних моделей на Поділлі у 1999–2001 рр. (57 тис. дол. США) за підтримки Агенції з міжнародного розвитку США, а також новий грант на «Впровадження кластерної моделі в північних районах Хмельницької області» у 2002–2003 рр. (38 тис. дол. США) за підтримки Фонду Євразія. Проведено 7 Економічних форумів Подільського регіону, десятки семінарів, в яких брали участь такі відомі особистості як М. Азаров, В. Шлапак, Ю. Єхануров, Г. Попов (колишній мер Москви), В. Павлов (колишній міністр фінансів СРСР), Г. Кріачич (заступник голови представництва Світового банку в Україні), представники посольств та бізнес-структур США, Німеччини, Австрії, Польщі та ін.

У 2000 році М.П. Войнарєнко обраний дійсним членом Академії економічних наук України, в 2001 р. – дійсним членом Української академії економічної кібернетики, у 2008 році – дійсним членом (академіком) Міжнародної академії наук екології і безпеки життєдіяльності, асоційованої при ООН (Росія). За низку публікацій монографій, підручників і статей у російських виданнях, рішенням Президії Міжнародної академії наук екології і безпеки життєдіяльності № 170 від 28.02.2008 року (м. Санкт-Петербург, Росія) йому присвоєно почесне звання «Заслужений діяч науки» з нагородженням «Зіркою вченого», а Указом Нагородного Комітету Російського громадського визнання «Наследие Державной России» № 378 від 22.07.2010 року М.П. Войнарєнко нагороджений Орденом «Чести і Достоїнства» з врученням Пам'ятного призу Бронзової скульптури «Ангел Хранитель».

Нагороджений Почесними грамотами Міністерства освіти України (1996 та 1999 рр.), нагрудним знаком «Відмінник освіти України» № 630-К від 19.09.1997 року. У 2002 році присвоєно почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки України». У 2005 році нагороджений урядовими нагородами: Почесною грамотою Кабінету Міністрів України та Почесною грамотою Верховної Ради України. У 2008 році народжений вищою відзнакою Державної податкової адміністрації України, у 2010 році наказом Міністра оборони України нагороджений медаллю «За сприяння Збройним Силам України», наказом Президента Національної академії педагогічних наук України № 61к від 12.07.2010 року знаком «К.Д.Ушинського», рішенням Голови обласної державної адміністрації та Голови обласної ради від 20.08.2010 року занесений на обласну Дошку Пошани «Кращі люди Хмельниччини» за вагомі здобутки у галузі освіти, а в березні 2011 року йому присуджена Хмельницька обласна премія імені Миколи Дарманського у номінації «Кращий науковець».

І ще неможливо не відзначити одну характерну рису Михайла Войнарєнка, що характеризує його як непересічну людину, цікаву особистість. Його хобі – поезія. Як писав у передмові до його першої збірки віршів «Істина» відомий подільський письменник, заслужений журналіст України Броніслав Гришук «... якби Михайло Войнарєнко написав тільки вірш «Повернення», з якого я оце процитував кілька рядків, то й тоді можна було б сказати «Поет народився!» [23]. Але крім згаданої збірки біля чотирьох десятків віршів опубліковані у різних періодичних виданнях, га-

зетах, журналах, альманахах. На його поетичні твори написано більше трьох десятків пісень, які виконують відомі зірки української естради – народні артисти України Анатолій Горчинський, Василь Зінкевич, Алла Кудлай, Микола Свидюк, Микола Балема, Марія Ясіновська, Заслужені артисти України Олег Слободенко, Анатолій Говорадо і Дмитро Гершензон (дует «Світязь»), Любов і Віктор Анісімови, Анатолій Демчук, Микола Довгальов, Олександр Полянський, Наталія і Степан Тимчишаки (дует «Явір і Яворина»), та відомі подільські композитори і артисти Іван Пустовий, Міла Нітіч, Віктор Шайда, Андрій Клименко, Альона Мороз, Андрій Романіді, Раїса Осіпова, Світлана Бабицька та інші.

М.П. Войнаренко користується заслуженим авторитетом у колективі університету і громадськості міста, займає активну державницьку позицію і мабуть, тому його поважають друзі і колеги не тільки на Хмельниччині, а й у столиці, інших містах України. Нещодавно він відмітив своє 60-річчя. Журнал «Економіст» присвятив йому прекрасну сторінку, на якій зазначили його здобутки в науковій, педагогічній, громадській роботі [24]. Але ми б хотіли нагадати слова п'ятирічної давності з того ж таки журналу «Економіст», які дуже влучно розкривають сенс його життя, а саме: «Філософським сенсом його буття стали слова матері, які з дитинства запали в душу, потім утілюлися у віршах і стали лейтмотивом життєвого шляху «Чим більше віддаєш ти людям, тим більше повертається тобі». Очевидно, саме в цьому і криється джерело невичерпної енергії життєлюбця Михайла Петровича, який скрізь і всюди встигає. Те, що він віддає людям, повертається йому сторицею» [25].

Список використаних джерел:

1. Войнаренко Михайло Петрович / І.А. Андрієнко // Енциклопедія сучасної України. – К. : ІЕД НАН України; ВАТ «Поліграфкнига», 2006. – Т. 5. – С.39.
2. Войнаренко Михайло Петрович // Хто є хто в Україні. – К. : Вид-во «К.І.С.», 2004. – С.131.
3. Сілін Р. Передмова / Р. Сілін // Наук. праці Войнаренка М.П. / упоряд. Горобець Т.М. – Хмельницький : ТУП, 2000. – С.3-5.
4. Кушерець В.І. М.П. Войнаренко – у науці, освіті і просвітництві / В.І. Кушерець // Трибуна. – 2010. – № 3-4. – С.7-9.
5. Скиба М.Є. Передмова / М.Є. Скиба // Михайло Петрович Войнаренко (до 60-річчя від дня народження) : бібліографіч. покажч. / уклад. О.М. Бичко. – Хмельницький : ХНУ, 2010. – С.5-9.
6. Михайло Петрович Войнаренко (до 60-річчя від дня народження) : бібліографіч. покажч. / уклад. О.М. Бичко. – Хмельницький : ХНУ, 2010. – 100 с.
7. Слободянюк Т. Професор Михайло Войнаренко «Істина не розрізняє мундирів, а визнає лише працю в ім'я добра» / Т. Слободянюк // Подільські вісті. – 2003. – №.167. – 26 грудня. – С.7.
8. Слободянюк Т. Програма загальнодержавного значення (бліц-інтерв'ю з директором Хмельницького Українсько-Британського центру перепідготовки та працевлаштування, професором Михайлом Войнаренко) / Т. Слободянюк // Університет. – 2004. – № 2. – С.7.
9. Кос Н. Міжнародні проекти університету діють / Н. Кос // Університет. – 2005. – № 8-9. – С.2.

10. ХХ випуск слухачів Хмельницького центру перепідготовки та соціальної адаптації // Університет. – 2010. – № 2. – С.14.
11. Григоренко О.П. Заслужені діячі науки і техніки України В.П. Ройзман і М.П. Войнарєнко – професори Хмельницького національного університету / О.П. Григоренко // Мат. ХІІІ Поділ. іст.-краєзн. конф. (18-19 листопада 2010 року). – Кам'янець-Подільський : Оіум, 2010. – С.733-744.
12. Григоренко О.П. Науково-дослідна робота колективу Хмельницького національного університету в сучасних умовах / О.П. Григоренко // Освіта, наука і культура на Поділлі : зб. наук. праць. – Кам'янець-Подільський : Оіум, 2010. – Т.16: Матеріали круглого столу «Освіта, наука і просвітницький рух на Поділлі» (22 жовтня 2010 року). – С.207-224.
13. України славний син. Войнарєнко Михайло Петрович (До 60-річчя від дня народження) : бібліографіч. покажч. / укладач А.В. Череп. – Запоріжжя : ЗНУ, 2010. – 107 с.
14. Войнарєнко М.П. Проблеми реформування економіки України / Войнарєнко М.П., Радецька Л.П., Філінюк В.Р. – К. : Логос, 1999. – С.14-38.
15. Григоренко О.П. Хмельницький національний університет – перший вищий навчальний заклад в місті Хмельницькому / О. Григоренко // Освіта, наука і культура на Поділлі : зб. наук. праць. – Кам'янець-Подільський : Оіум, 2004. – Т. 5. – С.276-278.
16. Системи обліку в Україні: трансформація до міжнародної практики / за ред. проф. М.П. Войнарєнка. – К. : Наук. думка, 2002. – 718 с.
17. Григоренко О. Михайло Войнарєнко – видатна постать сучасності / О. Григоренко // Освіта України. – 2010. – № 53-54. – 16 липня. – С.6.
18. Михайло Петрович Войнарєнко... зазначена праця.
19. Войнарєнко М.П. Концепція кластерів – шлях до відродження виробництва на регіональному рівні / М.П. Войнарєнко // Економіст. – 2000. – № 1. – С.29-33; Його ж. Кластери як полюси зростання конкурентоспроможності регіонів // Економіст. – 2008. – № 10. – С.27-30.
20. Войнарєнко М.П. Кластерные модели объединения предприятий и расширение передового опыта их создания в Украине / М.П. Войнарєнко // Принципи оцінки конкурентоздатності регіонів. – К. : Ін-т конкурентоздатності, 2004. – С.59-70.
21. Войнарєнко М.П. Особливості навчання та підготовки фахівців для роботи у кластерних структурах / М.П. Войнарєнко // Нові виробничі системи і економічний розвиток України : матеріали економічного саміту, м. Луцьк, 30 січня 2003 р. – К. : ВЦ «СОФІЯ-А», 2003. – С.48-54.
22. Войнарєнко М.П. Кластероутворюючий потенціал Хмельниччини: технології та інструменти / М.П. Войнарєнко, Л.А. Рибчинська // Регіони знань в Східній Європі : монографія / [наук. ред. І.В. Бакушевич]. – Тернопіль : ТІСІТ, 2010. – 256 с. – С.68-78.
23. Войнарєнко М. Істина. – Хмельницький : ОБЕРЕГИ, 2000. – 70 с.
24. 22 липня святкує свій 60-річний ювілей Михайло Петрович Войнарєнко // Економіст. – 2010. – № 6. – С.2.
25. 22 липня відзначив свій 55-літній ювілей... // Економіст. – 2005. – №7. – С.2.

The article highlights the formation and multifaceted activity of the modern economist, professor, organizer of higher economic education, founder and head of research on school reform Ukraine's economy, which produced more than ten Ph.D., author of over 400 scientific and educational works and collections of poetry, indigenous podolyanyna, doctor of Historical Sciences, professor Mikhail Petrovich Voinarenko.

Key words: Voinarenko Michael P., economist, scientist, professor, supervisor, figure.

Отримано: 29.08.2011